

امام خمینی (ره) : شک نباید کرد که انقلاب اسلامی ایران از همه انقلاب‌ها جداست هم در پیدایش و هم در کیفیت مبارزه و هم در انگیزه انقلاب و قیام. (قسمتی از وصیت نامه الهی سیاسی)

نخستین بیدارگران اسلامی جنبش‌هایی را برای اصلاح رفتار حاکمان و ساختار حکومت قاجار بوجود آوردند از جمله جنبش تنباکو و جنبش عدالتخانه / ایل قاجار با شمشیر به قدرت رسیده بود و تعامل عالمان شیعی با آنها بر مدار مقاومت منفی بود.

ساختار اجتماعی : به روابط میان مجموعه‌های نقشی (پدیده‌های اجتماعی) ساختار می‌گویند.

مقاومت منفی : حاکمیت پادشاه ظالمانه و غیر مشروع دانسته می‌شود و همکاری سیاسی با آن در حد واجبات نظامیه انجام می‌شود.

واجبات نظامیه : اموری که برای بقای اصل زندگی اجتماعی لازم است. (حفظ امنیت و مقابله با دشمنان

خارجی)

www.my-dars.ir

دولتمردان قاجار به دلیل اثر پذیری از دولت های استعماری، به جای مقاومت در برابر بیگانگان به قرارداد های استعماری روی آوردند (مقاومت منفی ← فعالیت رقابت آمیز)

فعالیت رقابت آمیز: ورود فعال به عرصه زندگی اجتماعی و سیاسی، نه در جهت تایید قدرت حاکم و حمایت از آن بلکه در رقابت با آن است.

حرکت رقابت آمیز عالمان دینی با قاجار ← حرکت اصلاحی بود / جنبش تنباکو نمونه ای موفق از فعالیت رقابت آمیز اصلاحی است ← از اصلاح رفتار به سمت اصلاح ساختار پیش رفت و به جنبش عدالتخانه منجر شد.

هدف: اصلاح کار یا رفتار خاصی از پادشاه / اصلاح شیوه زمامداری شاه
جنبش عدالتخانه ← حاکمیت را از مدار استبداد به مدار عدالت منتقل ساخت.
 در پی تاسیس مجلسی بود که قوانین عادلانه الهی را تدوین کند و شاه را ملزم سازد تا در چارچوب این قوانین عمل کند.

البته در فقه اجتماعی و سیاسی تشیع این نوع حاکمیت نیز آرمانی نبود بلکه فساد آن از استبداد کمتر بود و ظلم را کنترل می کرد. (تنها در شرایطی که تحقق حاکمیت آرمانی و مشروع امکان نداشت) با اوج گیری جنبش عدالتخانه، **منورالفکران** غرب زده به آن پیوستند / در جریان بست نشینی در سفارتخانه انگلستان نام **مشروطه** را برای آن برگزیدند ← عالمان مسلمان نیز ضمن استقبال از منورالفکران این نام را پذیرفتند اما معنای مشروطه در نظر عالمان دینی با منورالفکران تفاوت داشت.

منورالفکران

عالمان مسلمان

مشروطه	مشروط کردن حاکمیت به احکام عادلانه الهی	نوعی حاکمیت سکولار مانند دولت انگلستان
مجلس	محلی که در آن قوانین بر مدار احکام شریعت تدوین می شد	محلی که در آن قوانین بر اساس اراده و خواست بشر تنظیم می شد

وجود نزاع و درگیری سخت بین بیدارگران اسلامی و منورالفکران غرب گرا در جریان انقلاب مشروطه، پس از دو دهه با حضور قدرت های استعماری و دخالت انگلستان به نفع جریان منورالفکران پایان یافت. (در ایران به حاکمیت استبداد استعماری رضاخان ختم شد)

فعالیت اجتماعی - سیاسی	ویژگی	نمونه تاریخی
مقاومت منفی	همکاری با حاکم نامشروع در حد واجبات نظامیه	تدوین رساله های جهادیه
فعالیت رقابت آمیز اصلاحی	اصلاح رفتار حاکمان یا ساختار حکومت	جنبش تنباکو
انقلاب اجتماعی	تغییر ساختار سیاسی	جنبش عدالتخانه، انقلاب مشروطه

رهبران دینی بعد از شکست در انقلاب مشروطه از موضع فعالیت رقابت آمیز به موضع مقاومت منفی بازگشتند (فعالیت رقابت آمیز ← مقاومت منفی) و تا انقلاب اسلامی ایران این موضع ادامه داشت.

انقلاب اسلامی (بیش از ۷۰ سال از انقلاب مشروطه و نیم قرن از حاکمیت پهلوی گذشته بود)

- امام خمینی انقلاب را زمانی آغاز کرد که
- (۱) شاه در حاشیه دولت های غربی در جایگاهی امن قرار گرفته بود.
  - (۲) ماموریت حفظ امنیت منطقه را بر عهده داشت.
  - (۳) روشنفکران چپ از صحنه رقابت های سیاسی داخل کشور حذف شده بودند.

امام خمینی به عنوان یک مرجع دینی موضع مردم را از **مقاومت منفی** به سمت **فعالیت رقابت آمیز** برگرداند ← با اعتراض به **کاپیتولاسیون** و رفتار **استعماری** شاه آغاز شد و به حرکت **اصلاحی** رفتار یا ساختار و همچنین **حذف شاهنشاهی** و تحقق **حکومت اسلامی** را در پی داشت.

حاکمیت آرمانی دینی : در اندیشه اجتماعی و سیاسی شیعی حاکمیت الهی است.

حاکمیت الهی : به وسیله پیامبر و اهل بیت تحقق پیدا می کند و در زمان غیبت امام زمان اجرای روشمند احکام الهی وظیفه کسانی می شود که هم آگاه و عالم به احکام و شرایط اجرای احکام باشند و هم به آگاهی خود عامل باشند.

مشکلات عدالتخانه :

- (۱) رفتار عادلانه را بر کسانی تحمیل می کرد که با معیار های الهی به قدرت نرسیده بودند.
- (۲) با قدرت و حمایت دولت های استعمارگر قدرت را به دست آورده بودند.
- (۳) عالم و عامل به عدالت نیز نبودند.

انقلاب اسلامی ایران بازگشت به حرکت ناتمامی بود که در مشروطه آغاز کرده بودند، این بازگشت با هزینه (۱) نزدیک به صد سال تجربه تاریخی (۲) رقابت با منورالفکران غرب گرا، استبداد استعماری و روشنفکری که در حاشیه بلوک شرق و غرب عمل می کردند.

قرن ۲۰ را قرن انقلاب‌های آزادی بخش می‌نامند و انقلاب اسلامی آخرین انقلاب قرن ۲۰ است / در بسیاری از کشورهای جهان سوم در آفریقا، آسیای جنوب شرقی و امریکای لاتین.

انقلاب اسلامی ایران و انقلاب‌های آزادی بخش قرن ۲۰		شبهات
انقلاب اسلامی ایران و انقلاب‌های آزادی بخش قرن ۲۰		
همگی جهت‌گیری ضد استعماری داشتند (از بین بردن سلطه کشورهای غربی)		
انقلاب اسلامی ایران	انقلاب‌های آزادی بخش	۵ (۱) ۶ ۳ ۳
در مقابل بلوک شرق وابستگی نداشت، موضع ضد امریکایی، ضد صهیونیستی و ضد مارکسیستی (نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی)	در مقابل بلوک غرب قرار می‌گرفتند و مورد حمایت بلوک شرق بودند	
یک انقلاب فراگیر مردمی بود که از عمق روابط مردم با مرجعیت و رهبری دینی پدید آمد (شاه توانست همه حرکت‌های چریکی گروه‌ها را سرکوب کند)	با جنبش‌های چریکی گروه‌ها و احزاب مختلف شکل گرفتند	
از آموزه‌های اسلامی بهره می‌برد	در چارچوب نظریه‌ها و مکاتبی شکل گرفتند که برای حل مسائل و بحران‌های جهان غرب به وجود آمده بودند و از نوع نظریه‌های چپ بودند	
در مقابل استعمار قدیم و نوع موفق شد چرا که هویتی فرهنگی و تمدنی داشت و یک قطب بندی فرهنگی و تمدنی جدید را بوجود آورد و خود در کانون قطب فرهنگی جهان اسلام قرار گرفت.	در مقابل استعمار قدیم موفق عمل می‌کردند اما در برابر استعمار نو شکست می‌خوردند	